

5.3. LECKE FOGOLYDILEMMA ÉS A SZERELEM

Intuitíve érezzük, hogy a híres bűnöző szerelmespáros, Bonnie és Clyde egy vádalku esetében sem árulta volna el egymást. Ebben a leckében erre keressük a választ. Ebben a leckében ennek az okát a keressük. Ez elvezet bennünket a szív, s általában az összetartozás logikájához, ami élesen különbözik az önérdek logikájától, illetve racionalitásától.

5.3.1 Szerelem hatása a preferenciára

Joggal gondolhatjuk, hogy a szerelem átalakítja az ember preferenciáit. Nem lát a szerelemtől mondás is erre utal. Annak érdekében, hogy ezt az átalakulást tetten érjük a börtönévek mellett tüntessük fel a szerelmes nő, Bonnie várható börtönéveit és a hozzáfűződő hasznosságát. (Clyde-ra, a férfira ugyanezek a megfontolások érvényesek.)

Bonnie ideáltipikus hasznossága csökkenő sorrendben a következő:

– Bonnie tagad és Clyde tagad (CC):	-1 év, -1 év (Bonny hasznossága: 4 pont)
– Bonnie vall és Clyde tagad (DC):	0 év, -10 év (Bonny hasznossága: 3 pont)
– Bonnie tagad és Clyde elárulja őt (CD):	-10 év, 0 év (Bonny hasznossága: 2 pont)
– Bonnie vall és Clyde vall (DD) :	-6 év, -6 év (Bonny hasznossága: 1 pont)

Bonnie és Clyde 1933-ban.

Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Bonnie_and_Clyde#/media/File:Bonnieclyde_f.jpg

Miben különbözik a szerelmes és a normál nő preferenciája? Bonni nagyobb hasznosságot társít -1 év börtönhöz, mint 0 évhez. Pontosabban nagyobb hasznosságot társít a (-1,-1) kimenetelhez, mint a (0,-10) kimenetelhez és tudja, hogy Clyde is így érez. Miközben a szerelem átalakítja a felek preferencia sorrendjét, egyben fel is számolja a dilemmát. Ugyanis a szerelmesek számára a tagadás (kooperálás) lesz a domináns és egyben racionális viselkedés, és fordítva.

A szerelemnek ez az értelmezése összhangban van a közgazdászoknak azzal a felfogásával, hogy mindenki racionálisan viselkedik, legfeljebb a preferenciáik különböznek. A bankár és Teréz anyja is racionálisan viselkedik csak a bankárnak normális (értsd egoista) míg Teréz anyának altruista preferenciái vannak.

A szerelem azonban átformálja a döntéshozatalt is. Vizsgáljuk meg azt az esetet, amikor csak a döntéshozatal változik, miközben a szerelmesek preferenciái továbbra is egoista jellegűek.

5.3.2. Szerelem hatása a döntéshozatalra

A fenti megszorítások mellett tegyük fel újra a kérdést, hogy miért kooperál a szerelmes Bonnie? Egyrészt azért, mert célja a *win-win* (CC) állapot elérésre. (Nem enged a csábításnak, vagyis nem a *nagy nyereséget*, akarja, mert tudja, hogy ez a szerelmének *nagy veszteséget* okozna.) Másrészt megbízik Clydea-ban, azaz tudja, hogy Clyde sem enged a nagy nyereség (*win much*) csábításának, mert az neki (Bonnie-nak) okozna *nagy veszteséget*. Ugyanezen okok miatt kooperál a szerelmes Clyde is.

Tehát míg a normális nő pusztán a saját (egoisztikus) szempontja alapján dönt, addig a szerelmes nő a *másik szempontjait is* mérlegeli a saját döntésekor. Ezt elvileg kétféleképp is megteheti. Csak a másik fél szempontjai alapján dönt, altruista módon vagy a közös nyereség alapján dönt kapcsolat orientált módon.

(i) Az *altruista szerelmes* Bonnie egyszerűen Clyde várható nyereségei alapján hozza meg a döntését. Clydenak pedig az a legjobb, ha Bonnie tagad (kooperál).

(ii) A *kapcsolat szerelmes* Bonnie pedig azt a döntést hozza, amelyben a legnagyobb a közös nyereség, ezért kooperál, ugyanakkor elvárja Clyde-tól, hogy ő is kooperáljon. A szerelem tehát empatikusabb illetve „közösségibb” lényvé teszi Bonnie-t, akinek a viselkedését jó magyarázza az én kiterjesztés fogalma. Azaz Bonnie olyan döntést hoz, amely a pár mint egység szempontjából a legjobb, a maga részéről maximalizálja a közös nyereséget.

A szerelmes ember döntéshozatala és viselkedése a „normális” emberi szempontjából önfeláldozásnak tűnik. Ezért is kötik össze a szerelmet gyakran az önfeláldozással és az önzetlenséggel. Mivel a szerelem önfeláldozással jár, ezért a gondolkodás gyakran megfordul és a másik önfeláldozásának a mértéke lesz a szerelem mértéke illetve

bizonyítéka. 'Ha igazán szeretnél, akkor ezt és ezt megtennéd értem.'

Az önfeláldozás kikényszerítése és elvárása mögött azonban lehet, hogy egoista érdekek húzódnak meg. „A férfi aki az önfeláldozásról beszél, az az úr szolga viszonyról beszél, ahol ő akar lenni az úr.”, mondja Ayn Rand. Mint mindennel természetesen a szerelem érzésével is visszalehet élni.

Blaise Pascal Versailles (1623-1662)

Forrás:

https://hu.wikipedia.org/wiki/Blaise_Pascal#/media/F%C3%A1jl:Blaise_Pascal_Versailles.JPG

5.3.3 A szív logikája és a közösség

A fentiek azt mutatják, hogy a szerelemnek megvan a maga logikája, amely teljes mértékben különbözik az önérdek logikájától. Ezt a lehetőséget már Pascal is felvetette: „A szívnek vannak érvei, miket nem ismer érvelő eszünk; ezt ezer dologból tudjuk.” Vagy: „A szívnek megvan a maga rendje; az észnek is, alapelvekre épülő következtetések formájában. A szívé azonban másféle.”

A fentieket általánosítva azt is mondhatjuk, hogy az „izolált” individuumok számára a racionális

viselkedés mást jelent, mint azok számára, akik magukat egy közösség részének tekintik. Természetesen különböző szupraindividuális egységek létezhetnek úgy mint házaspár, család, baráti, munkahelyi, nyelvi, nemzeti, vallási vagy éppen kulturális közösség. A különböző közösségekben különböző integratív erők dominálnak, úgy mint szerelem, barátság, kollegialitás, kommunikációs előnyök, nemzeti, vallási vagy éppen kulturális lojalitás és hűség.

Ezek az integratív erők nagyon különböznek egymástól. A szerelem nagyon erős, de kizárólagos jellegű érzés, míg a hazafias érzés gyengébb, de nem kizárólagos jellegű. A szerelem elég erős ahhoz, hogy Bonnie és Clyde legyőzze az önérdekét és kooperáljon. A hazafias érzéseknek nyilvánvalóan nincs ilyen hatásuk: egyrészt nem relevánsak ebben a helyzetben, másrészt még ha relevánsak lennének sem biztosítanak az együttműködést. A szerelmeseket már önmagában a szerelem egy testté formálja, míg a hazafias érzések csak más intézmények segítségével formálja a nemzet tagjait – a klasszikusok fogalmával élve – egy testté.

A ráció szempontjából azonban az a legfontosabb és talán legmegdöbbentőbb következmény, hogy egy ember számára mást jelent az önérdek, illetve a ráció, ha magát egyedülállónak és mást ha magát egy közösség részeként gondolja el.

Kérdések

1. Mutassa be, hogy a szerelem hogyan befolyásolja az ember preferenciáit!
2. Mutassa be, hogy a szerelem hogyan befolyásolja az ember döntéshozatalát!
3. Mit értett Pascal a szív logikáján.
4. Miben különbözik az atom-ember és a közösségi ember racionalitása?

Irodalom

Pascal (1978): *Elmélkedések*. Gondolat Könyvkiadó Budapest, 277 és 283 paragrafus.

Tóth I. János: Fogolydilemma és szerelem. in Laczkó Sándor (szerk.) *A szerelem*. Lábjegyzetek Platónhoz 11, pp.251-261.